

Національна спілка краєзнавців України
Хмельницька обласна організація
Національної спілки краєзнавців України
Центр дослідження історії Поділля
Інституту історії України НАН України
при Кам'янець-Подільському національному
університеті імені Івана Огієнка

КРАЄЗНАВЕЦЬ ХМЕЛЬНИЧЧИНИ

Науково-краєзнавчий збірник

Випуск 22

На пошану професора
Віталія Миколайовича Олуйка

Хмельницький
2026

УДК 908(477.43)

К 78

Рекомендовано до друку науково-методичною радою
Хмельницької обласної організації НСКУ,
протокол № 1 від 15. 05. 2026 р.

Рецензенти:

С. Е. Баженова, докторка історичних наук, професорка (м. Кам'янець-Подільський)

С. Д. Гальчак, доктор історичних наук, професор (м. Вінниця)

Голова редакційної колегії:

В. Р. Адамський, в. о. голови Хмельницької обласної організації НСКУ, кандидат історичних наук, доцент.

Редакційна колегія:

В. С. Прокопчук, доктор історичних наук, професор (відп. ред.);

О. Б. Комарніцький, доктор історичних наук, професор (заст. гол. ред.);

К. А. Чабан, (заст. гол. ред.);

В. Г. Байдич, кандидат історичних наук;

Ю. І. Блажевич, кандидат історичних наук, доцент;

С. М. Єсюнін, кандидат історичних наук;

О. М. Завальнюк, доктор історичних наук, професор;

М. В. Панасюк, почесний краєзнавець Хмельниччини;

О. Г. Погорілець, почесний краєзнавець Хмельниччини;

А. Г. Філіпчук, доктор історичних наук, професор;

Ю. А. Хоптяр, кандидат історичних наук, професор.

К 78 Краєзнавець Хмельниччини: науково-краєзнавчий збірник / [гол. редкол. В. Р. Адамський; відп. ред. В. С. Прокопчук, О. Б. Комарніцький та ін.]. Хмельницький: ХОО НСКУ, 2026. Вип. 22: На пошану професора Віталія Миколайовича Олуйка. 325 с.

Збірник містить офіційні матеріали про діяльність Хмельницької обласної організації НСКУ за січень-квітень 2026 р., хроніку розвитку краєзнавчого руху на Хмельниччині, інформацію про роботу місцевих осередків НСКУ, наукові дослідження з історії, археографії та персоналістики краю, рецензії, огляди, бібліографію новітніх науково-краєзнавчих видань, цікаві факти, привітання з ювілеями відомих подільцевців тощо.

Для науковців, краєзнавців, освітян, широкого загалу читачів.

Адреса редакційної колегії: м. Хмельницький, вул. Кам'янецька, 3, E-mail: v.adam@ukr.net

© Редакція «Краєзнавець Хмельниччини», 2026

ЗМІСТ

Діячу українського краєзнавчого руху Віталію Миколайовичу Олуйку – 65!	3
--	---

ОФІЦІЙНІ МАТЕРІАЛИ

Адамський В. Грудневе (1925 р.) розширене засідання президії Хмельницької обласної організації НСКУ	6
Чабан К. Березневе (2026 р.) засідання пленуму Хмельницької обласної організації НСКУ	9

ХРОНІКА ПОДІЙ КРАЄЗНАВЧОГО РУХУ

Радецька А. Хроніка подій краєзнавчого руху на Хмельниччині. 2026	12
Соловей М. Віктор Берека: служіння освіті та науці (1954–2025)	26
Матвеев А. «Година» пам'яті Юрія Телячого	28
Парандій В. Науково-практична конференція до Дня Соборності України	30
Філіппенко З. Нвіщо потрібна історія під час війни	31
Долинська О. Краєзнавці області виступили на науковому форумі з перспектив розвитку туризму на Хмельниччині	33
Радецька А. Творча зустріч з Лорою Підгірною	35
Бочуля М. Виховна година до Дня пам'яті героїв Небесної Сотні	36
Левандовська Л. Літопис рідного краю: пошуки та дослідження	37
Маковська В. Сучасна бібліотечно-інформаційна безперервна освіта: майбутнє твориться сьогодні	39
Коцур В. Свято науки в Хмельницькому кооперативному торговельно-економічному інституті ...	41
Скрижевська Т. На Хмельниччині відзначили 500-річчя князя Василя-Костянтина Острозького	43
Радецька А. Цикл івентів у межах відзначення Шевченківських днів	45

Слободянюк П. Життєвий подвиг Починка Макара Івановича	47
Крищук Б. Відбулася чергова конференція із серії «Духовні витoki Поділля»	48
Погорілець О. 55 років на варті історії	50
Островий В. Презентація журналу «Краєзнавство» у Хмельницькому	51
Чабан К. Деколонізація фондів бібліотек в умовах війни та роль інституцій у виданні та збереженні української книги	54
Радецька А. «Шаблія» Любови Сердунич	56
Баворовська О. Прем'єра нової книги	58
Маковська В. Презентація анотованого каталогу видань «Книга Хмельниччини – 2025»	59
Чабан К. Підсумки обласного дослідження та нагородження переможців рейтингу «Краща книга Хмельниччини – 2025»	60
Комарніцький О. К-ПНУ імені Івана Огієнка об'єднав науковців України на конференції з історії Поділля	62
Бочуля М. III всеукраїнська міждисциплінарна науково-практична конференція «Поділля і Південно-Східна Волинь: матеріальна та духовна культура краю»	64
Міхалевський В. Світло, що гартує націю	66

З ЖИТТЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ НСКУ

Блажевич Ю. Діяльність Хмельницької міської організації НСКУ в умовах повномасштабної російсько-української війни в 2025 році	69
Яблонський В., Станчук О. Теофіпольський краєзнавчий осередок у 2025 році	117
Хоптяр Ю. Кам'янець-Подільська міська організація НСКУ у 2025 році	120

НАУКОВІ СТАТТІ

Літкевич В. Словник діалектів села П'ятничани	145
Прокопчук В. Життєві перехрестя Лариси Артемівни Кордонець	173
Говорун В. Комплексне краєзнавче дослідження села Лисогірка	184

Коржик С. Еволюція міського простору Летичева та життєпис мешканців будинку на колишній вулиці Соборній	198
Адамський В., Гончарук В. Брати Пантелеймона Блонського в контексті слідчого провадження 1906 року..	212
Слободянюк П. Багатопартійність – гальмівний чинник незалежної України	222
Гуравська А., Григоренко О. Організаційна та науково-педагогічна діяльність перших ректорів Хмельницького національного університету	228

НА КНИЖКОВУ ПОЛИЦЮ

Філіппенко З. Наукові, історико-краєзнавчі видання, що надійшли у фонди Хмельницької ОУНБ протягом грудня 2025 – квітня 2026 року	242
--	-----

РЕЦЕНЗІЇ, ОГЛЯДИ

Прокопчук В. Нова монографія Олексія Кошеля. Кошель О. <i>Опір і бунт. Українська духовна молодь у протестному та революційному русі (друга половина XIX – початок XX ст.): монографія. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня Рута», 2025. 180 с.</i>	249
Пагор В. <i>Облога Кам'янця 1672 р. (огляд науково-популярного видання: Kahrman Şakul. Kataniçe Kuşatması 1672. İstanbul: Timaş Yayınları, 2021, 112 s.)</i>	253
Федьков О. Хоптяр Ю. А. <i>Ярмолинеччина від найдавніших часів до сьогодення: монографія / Хоптяр Ю. А., Хоптяр А. Ю., Хоптяр А. О. Видання друге: доповнене і перероблене. Кам'янець-Подільський: Видавець ПП Зволейко Д. Г., 2026. 500 с.</i>	257
Доронська-Собко О. Про гончарське мистецтво – з інтересом, любов'ю та смаком	261

НАШІ ЮВІЛЯРИ

Міхалевський В. Просвітянину та краєзнавцю Вячеславу Полятинчуку – 65!	265
Славний ювілей журналістки, поетки, перекладачки, краєзнавиці Юлії Лискун-Яворської	272

Відомому подвижнику краєзнавчого руху Віктору Травінському – 60!	277
Комарніцький О. Співоча гордість Подільського краю Майя Печенюк	280
Вавренчук І., Сікорська А. Шлях до покликання: сторінки ювілейного портрета	287
Федьков О. Талановитому педагогу та досліднику музичного мистецтва Івану Мариніну – 50!	296
Славний ювілей Світлани Леонідівни Дашкевич	306
Адамський В., Островий В. Він знає, куди йде: історія успіху, що починається в аудиторії (з нагоди 20-річчя від дня народження Максима Бочулі)	307

змін, культурно-освітні процеси XIX – початку XX ст., розвиток місцевого самоврядування, націотворчі процеси доби Першої світової війни та діяльність громадських і просвітницьких організацій.

У межах конференції працювали дві секції: «Громадсько-політичне життя. Персоналії в історії краю»; «Соціально-економічне та культурно-освітнє життя».

Під час секційних засідань учасники порушили широкий спектр проблем – від історіографії та політичних процесів до повсякденного життя, міжконфесійних відносин, розвитку освіти, культури та локальних громад Поділля. Особливу увагу було приділено ролі регіону в загальноукраїнських історичних процесах та актуальності краєзнавчих досліджень у сучасній гуманітаристиці.

Конференція стала важливим майданчиком для наукового діалогу, обміну ідеями та налагодження співпраці між дослідниками. За підсумками роботи заплановано публікацію матеріалів у тематичному науковому збірнику.

*Олександр Комарніцький,
доктор історичних наук, професор*

ІІІ ВСЕУКРАЇНСЬКА МІЖДИСЦИПЛІНАРНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ «ПОДІЛЛЯ І ПІВДЕННО-СХІДНА ВОЛИНЬ: МАТЕРІАЛЬНА ТА ДУХОВНА КУЛЬТУРА КРАЮ»

24 квітня 2026 р. у Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії відбулася ІІІ всеукраїнська міждисциплінарна науково-практична конференція «Поділля і Південно-Східна Волинь: матеріальна та духовна культура краю». Співorganizаторами наукового форуму виступили кафедра суспільних дисциплін Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, Державний архів Хмельницької області, Центр дослідження історії Поділля Інституту історії України НАН України при Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка, НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут», Хмельницький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Анатолія Назаренка,

Хмельницький обласний науково-методичний центр культури і мистецтва, Хмельницька обласна організація Національної спілки краєзнавців України.

До учасників конференції з вітальними словами звернулися проректор з науково-педагогічної роботи Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії професор О. Поліщук, в. о. голови Хмельницької обласної організації НСКУ В. Адамський та директор Хмельницького обласного науково-методичного центру культури і мистецтва М. Онищук.

На пленарне засідання було винесено десять наукових доповідей з актуальних питань регіональної гуманітаристики. Зокрема, кандидат історичних наук В. Кудельський та Д. Кундельський підготували повідомлення на тему «Поділля та Південно-Східна Волинь у контексті подій 1648 р.», С. Єсюнін «Кравецтво – провідне ремесло Плоскирова (Проскурова) у XVIII – на початку XX ст.», В. Галатир «Політико-адміністративні аспекти становлення державності в Південно-Східній Волині (квітень-грудень 1918 р.)», С. Коржик «Адміністративно-територіальний устрій та владна вертикаль на Летичівщині в добу Української держави (1918 р.)», О. Доронська-Собко «Українець Микола Зотенко – жертва більшовицьких репресій в Проскуріві», В. Берковський «Джерела до історії театрального руху в прикордонній зоні УСРР (1920–1923 рр.)», М. Онищук «Нематеріальна культурна спадщина Хмельницької області – регіональний дискурс», С. Маркова, М. Онищук, А. Пономарьова «Українські традиції малювання домашньої ікони на Хмельниччині: теоретико-прикладні аспекти», Н. Камінська «Формування національної самосвідомості та гідності на уроках курсу «Хмельницькознавство» в закладах загальної середньої освіти громади», В. Островий та М. Бочуля «Формування хронологічної компетентності в учнів 8 класу в межах курсу «Хмельницькознавство».

На конференції працювало дві секції: «Матеріальна культура Поділля і Південно-Східної Волині. Археологія у вивченні історії краю» та «Духовна культура Поділля і Південно-Східної Волині. Регіональні образи історіографії та джерелознавства. Видатні постаті Поділля і Південно-Східної Волині». Науковці з Києва, Вінниці, Кам'янця-Подільського та інших міст Хмельниччини запропонували цікаві та змістовні повідомлення, присвячені

різним аспектам матеріального та духовного розвитку краю. Чимало з них висвітлювали процеси непростого сьогодення.

За результатами роботи міждисциплінарної науково-практичної конференції планується видати збірник матеріалів, в якому будуть представлені авторські повідомлення.

*Максим Бочуля,
м. Хмельницький*

СВІТЛО, ЩО ГАРТУЄ НАЦІЮ

28 квітня 2026 р. відбулася Урочиста академія «Світло, що гартує націю» до 120-річчя з часу створення Подільського товариства «Просвіта».

На захід завітали представники Хмельницької обласної ради, Хмельницької обласної військової адміністрації, Хмельницької міської ради, краєзнавці, науковці, письменники, колишні очільники обласного об'єднання Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Т. Шевченка, здобувачі освіти Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії.

Хвилиною мовчання присутні вшанували пам'ять воїнів, які віддали життя за свободу, незалежність і територіальну цілісність України.

Олена Баворовська, заступниця директора з внутрішньо бібліотечної роботи, висловила вітання учасникам Урочистої академії з нагоди ювілею Подільського товариства «Просвіта», відзначила вагому роль «Просвіти» у формуванні української національної свідомості, розвитку культури та мови і вручила Подяку Хмельницькому обласному об'єднанню Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Т. Шевченка від директорки Хмельницької ОУНБ Катерини Чабан.

Також вітання линули від першого заступника голови Хмельницької обласної ради Володимира Гончарука, який подякував просвітянам за їхню працю, терпіння та віру, а також за ідею незалежної української держави. Володимир Володимирович вручив активістам Товариства «Просвіта» Подяки Хмельницької обласної ради за активну громадянську позицію, творчу та благодійну мистецько-просвітницьку діяльність, високий професіоналізм, популяризацію українського мистецтва,